

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
КАТЕДРА ПО АРХЕОЛОГИЯ
БЪЛГАРИЯ, СОФИЯ 1504
БУЛ. „ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ“ 15
☎ (02) 9308/ 572

ST. KLIMENT OHRIDSKI
UNIVERSITY OF SOFIA
DEPARTMENT OF
ARCHAEOLOGY
1504 SOFIA, BULGARIA
15 TZAR OSVOBODITEL BD.
☎ (+359-2) 9308/ 572

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Даниела Стефанова Стоянова, от Катедрата по Археология при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, член на Научно жури, утвърдено със заповед на г-н Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ (РД–38–443/23.07.2022 г.), за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.2. История и Археология/ Археология/ Класическа археология: Рим

за дисертацията на **Николай Димитров Димитров**, докторант към Катедра Археология, Исторически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, на тема: *Религиозен живот в Пауталия и Сердика през римската епоха (сравнителен анализ)*, с научен ръководител проф. дин Костадин Рабаджиев.

Безспорно темата за религиозния живот в градските центрове в Тракия има дълга история в научната историография и попада във фокуса на български и чужди учени. Изборът на Николай Димитров да изследва в сравнителен план религиозния живот на два съседни центъра, Пауталия и Сердика, намирам за много удачен. В хода на изследването е видно, че подобен подход освен че откроява общи и/или специфични явления, предпазва от изкривяване на картината при анализа на разнородни по своя характер и информативност паметници. С направеното изследване Николай Димитров не само продължава работата на поколенията учени преди него, но и съществено я надгражда.

Дисертационният труд се състои от 458 страници текст, с включен тук и списък на използваната литература, 262 страници каталог и приложения: 7 таблици и 13 карти.

Структурата на изследването включва: въведение, пет глави и заключение. Във въведението са обосновани темата, като са поставени основните цели и задачи, както и методи за постигането им. Подробно е разгледана историографията върху религиозния живот в Пауталия и Сердика, както и териториалният и хронологическият обхват на работата.

Следващите пет глави са посветени на изследването на култовете, разделени на: държавни култове, култове към божества от гръко-римския пантеон, божествени персонификации, източни и местни култове, култове с неизяснени характеристики. Структурата на всяка глава е сходна, като първо са дискутирани паметниците от Пауталия, а после тези от Сердика. След разглеждането на отделните божества, както и в края на всяка глава е направен подробен сравнителен анализ на сведенията за двата града.

В дисертационният труд на Николай Димитров са събрани и анализирани многобройни паметници от различни категории, които са използвани за целите на работата с впечатляваща компетентност. Освен известни на науката паметници, там където това е било възможно е използвана и информацията за непубликувани. Включени са и данни от съвсем нови археологически изследвания на Пауталия и Сердика. Системната и задълбочена работа с отделните групи е позволило на докторанта да представи една правдоподобна картина на религиозния живот в двата града. Картина, в която не липсва критичност към по-рано изказани тези, нови аргументирани интерпретации и хронология на паметниците. Изключително добро впечатление прави консултирането на епиграфските паметници с водещи специалисти по епиграфика, което дава увереност в направените изводи. Тук проличава и познанието на автора върху изследванията по темата, от най-ранните до съвременните публикации, както и запознаването с паметниците в музейните колекции.

Във всички групи култове основният материал, който е системно анализиран, е нумизматичният. За четящия работата няма съмнение, че авторът борави свободно и с вещина с този материал, като използва в максимална степен възможностите за постигането на поставените в началото на работата цели. Дълбочината на познанията на Николай Димитров върху нумизматичния материал му позволява да изрази съмнения върху изказани по-рано тези и да изкаже нови интерпретации и хипотези. Детайлното проучване на реверсните изображения, е по същество систематизирана нова и съществена база данни за изследването на темата за религиозния живот в Пауталия и Сердика. А това е постигнато чрез задълбочено познаване на римското провинциално монетосечене.

Друга важна група паметници – епиграфските, също са събрани в работата на Николай Димитров, като те успешно допълват очертаната картина. Съчетаването на нумизматични и епиграфски данни позволява по-цялостна реконструкция на религиозния живот в Пауталия и Сердика.

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
КАТЕДРА ПО АРХЕОЛОГИЯ
БЪЛГАРИЯ, СОФИЯ 1504
БУЛ. „ЦАР ОСВОБОДИТЕЛ“ 15
☎ (02) 9308/ 572

ST. KLIMENT OHRIDSKI
UNIVERSITY OF SOFIA
DEPARTMENT OF
ARCHAEOLOGY
1504 SOFIA, BULGARIA
15 TZAR OSVOBODITEL BD.
☎ (+359-2) 9308/ 572

Ограниченият брой документирани паметници на скулптурата, които могат да се свържат с темата, също са разгледани в работата. Коментирани са особеностите на иконографските типове и са потърсени техните паралели, включително и с разискваните такива върху монети. Информацията, която дават отделните категории находки е допълнена с данните и за археологическия контекст.

Заключението е всъщност цялостно обобщение на постигнатото в отделните глави. Синтезът е допълнен с приложените таблици и карти. В таблиците е събрана информация за броя на артефактите, свързани с отделните култове, както и концентрацията им в Пауталия и Сердика, доколкото могат да се изведат данни за наличието на храмове, известните жреци, празници и епитети за божествата. Картите пък дават представа за териториалното разпространение и концентрацията на находки в рамките на градовете и тяхната непосредствена територия.

За постигането на синтеза в основния текст безспорно роля има приложеният каталог, който включва подробно описание, пълна библиографска справка и илюстрации на всеки един от артефактите, които е анализиран.

В резултат от работата на Николай Димитров, въпреки разнородните паметници, с които работи, е създадена пълноценна реконструкция на религиозния живот в Пауталия и Сердика. Сравнението между двата града откроява общи тенденции и различия в популярността на едни култове и по-малкото разпространение на други.

На базата на задълбочения анализ се предлагат и изводи за историческото развитие на двата града през римската епоха. Обосновано е изпреварващото развитие на Пауталия през II в. до началото на III в. спрямо Сердика и последвалата промяна в III в., когато Сердика излиза на преден план. Променената обстановка в империята и местоположението на Сердика на Диагоналния път, водят до нови явления и в религията и културата на града.

Авторефератът отразява пунктуално постигнатото в дисертационния труд. Николай Димитров е автор на три публикации, пряко свързани с темата на дисертацията. Две от тях са излезли от печат.

В заключение мога да потвърдя, че представеният текст е оригинален и приносен. Изпълнени са и минималните национални изисквания съгласно ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Всичко коментирано дотук ми позволява да гласувам положително за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на **Николай Димитров Димитров**.

15.10.2022 г.

доц. д-р Даниела Стоянова